

preto chcem všemožne na tom pracovať, aby sa cestou diety² Orave potrebné v pred-
uvedených punktoch poľahčenia dostali, menovite:

- a) aby sa jej navrátilo staré privilégium zníženej ceny soli;
- b) aby sa gruntovno-daňový kľúč znížil;
- c) aby sa, keď sa inde milióny na regulovanie riek vynakladajú, opravovali brehy Oravy;
- d) aby sa povystavovali fabriky atď.
- e) aby prestali odmrtné taxy a prísluhovanie spravodlnosti lacnejším bolo;
- f) aby sa pláteníctvu, ktoréžto je hlavná haluz kupectva v Orave, z jehož kvetúceho stavu za predošlých časov Orava veľiký peňažitý prospech mávala, zvláštne privilégia k jeho oživeniu udelili;
- g) aby sa každoročná regrutácia na predošlý spôsob premenila;
- h) aby sa chudobný stav kňazov a učiteľov Oravy do slušnej povahy vzal, a plat jich časovým potrebám primerane povýšil; čoho príklad už i stolice dali ohľadom na svojich úradníkov.

81

Článok Jána Francisciho „Slováci ešte raz pozor!“

Uverejnili PbV, roč. I, č. 20. Budín 24. mája 1861.

J. Francisci upozorňuje na možnosť, že slovenské požiadavky, o ktorých má rozhodnúť národné zhromaždenie zvolané do Martina, nebudú prijaté uhorským snemom, a preto bude treba uvažovať o inom spôsobe ich uplatnenia, a to prostredníctvom kráľa, ako to urobili aj Srbi, aby tieto včlenil do svojich propozícií, ktoré predloží snemu na prerokovanie.

Podľa nášho náhľadu sú dve stanoviská možné, a sice alebo maďarské, alebo slovenské.

Z maďarského stanoviska národovci slovenskí na národnom zhromaždení slovenskom pre národ slovenský len to a toľko môžu a majú žiadať, čo a koľko Maďari nateraz moc a vládu v krajine výlučne v rukách majúci bez toho, že by túto výlučnú moc a vládu z ruky vypustili, alebo umenšili, Slovákom dať hotoví sú. A tu výsledok petície je sice istý, ale rovnoprávnosť, po ktorej túžime, bude tak ďaleko od nás, jako dosiaľ.

Zo slovenského stanoviska ale národovci slovenskí pre národ slovenský môžu a majú žiadať to a toľko, čo a koľko, bez toho žeby sa spoločná mať, vlast' naša uhorská, oslabila a čo pre život národa trojmilionového je dôstojné a potrebné.

Čo na žiadosti zo stanoviska tohoto formulované povedia, a čo o nich uzavruť tí, na ktorých bude záležať, to bude od nich závisieť, a je jich vec, ale Slováci aspoň svetu ukážu, že precítili k životu národnému; že rozumejú, čo je život národný, že poznajú a rozvážit si vedia, čo je životu národnému potrebné, a že za vedomie a presvedčenie svoje pred svetom otvorene vysloviť, a za svoj život sa zasadiť neboja; Slováci dokážu,

² Snemu.

že sú hodní súcitu a podpory všetkých s nimi zarovno túžacích po národnej rovnoprávnosti nemaďarských národov uhorských, a nenemeckých národov rakúskych; a dokážu Europe, že v Uhrách krem Maďarov, ktorí Uhorsko jako Maďarsko svetu predstavujú, a krem Horvatov, Srbov a Rumunov, ktorí sa o práva svoje národnie už dŕazne zasadili, a ktorých už ani doma, ani v cudzine neignorujú, ešte i 3 miliony Slovákov jesto, ktorí tiež žit' chcú, a života, nasledovne i podpory v snahách za národnú svoju slobodu a rovnoprávnosť hodní sú. —

Nuž a jestli zhromaždenie národnie s božou pomocou uzavre, čo uzavrieť bude chcieť, čo sa s tým má urobiť? Podľa nášho zdania má shromaždenie národnie

b) žiadosti národa slovenského určite formulované nie len podľa uzavretia Sv. Martina snemu krajinskému, lež za príkladom Srbov i Jeho Jasnosti kráľovi predložit' s prosbou, aby jich do svojich najvyšších kráľovských predloh najmilostivejšie prijať ráčil. —

Lež počujeme z mnohých strán, a v novinách takmer deň po dni čítame, že snem náš krajinský nateraz sotva bude môcť svoju úlohu dokončiť, a účinkovanie svoje už z akejkoľvek príčiny bude musieť pretrhnúť. My nechceme byť pesimistovia; ale na možnú, a práve preto možnú, že často spomínanú prípadnosť mysleť a sa pripraviť predca musíme. —

Ba jestli návrh adresy p. Deákov,¹ ktorý, ponevác je minimum a maximum spolu, t. j. ponevác to, čo nášmu snemu krajinskému v podstate na srdeci leží, tak vyslovil, že od toho ani najmiernejší menej, ani najprehnanejší viacej formulovať nemôžu, jestli, hovoríme, tento návrh dobre uvážime, vidíme, že i v tom páde, jestliby sa od hore-spomenutej pre nás veľmi smutnej a bolestnej prípadnosti vskutku obávať treba nebolo, vyplnenie žiadostí našich národných našou ústavnou cestou zákonodárnou len sám milý p. Boh zná, kedy sa očakávať môže, a ešte k tomu od tak mnohých a ozaj pováženia hodných výminiek závisí.

A prizerania sa na to, jako druhí s nami rovnakí slobodu požívajú, kdežto nás len z času na čas s dobrou nádejou odkazujú, tuším už i našej do porekadla prešlej trpeli-vosti tak dosť bolo, že bez obvinenia z netrpelivosti zhromaždenie naše národnie po c) rozmyšľať a uzavreť má, čo *by sa v tej prípadnosti, jestliby náš snem krajinský z akejkoľvek príčiny žiadosti nášho národa vyplniť nemohol, urobiť malo.*

My sme úplne s tým uzrozumení, že v našom ústavnom štáte zákony meniť a tvorit' len dva k tomu zákonne povoláné faktory, t. j. zákonný snem krajinský a Jeho Jasnosť zákonný kráľ, môže. Ale známe, že v tých prípadnosťach, kde zákonitý stav tieto spomenuté dva faktory tak skoro, ako to potreba požaduje z akejkoľvek príčiny premeniť nemôžu, že sa tam panovníkom *narúdenými provizórnymi* žiaducc premeny ustanovujú, s *ponechaním konečného rozriešenia otázky zákonodárstvu samému.*

To ináč ani byť nemôže, lebo by sa jinače formalite zákonnej život, pre ktorý je zákon určený, obetovať musel.

Tak sa to i nedávno stalo následkom nárady pod predsedníctvom Jeho Exel. p. krajinského sudca držanej súdobnej porady,² ktorej podajedné nárady o otázkach a po-

¹ Uhorský snem mal rozhodovať o dvoch odpovediach na kráľovu trónnu reč. Jednu vypracovala tzv. Deáková strana vo forme adresy a druhú vo forme rezolúcie zasa strana, na čele ktorej bol gróf Ladislav Teleki a po jeho tragickej smrti Koloman Tisza. Obe odpovede sa v podstate veľmi neodlišovali od seba, len ich tón bol odlišný.

² Narážka na jednu z mnohých poradí, ktoré sa v tom čase konali u Juraja Majlátha, najvyššieho sudcu Uhorska.

meroch, na ktoré v zákoníku našom uhorskom, alebo žiadnych zákonov nebolo, alebo len také zákony boli, ktoré pri terajšom vývinu života občianskeho už naskrze obstať a upotrebiť sa nemohli.

Potreba požadovala a ospravedlnila tieto provizórne nariadenia dotedy, kým by sa o poťažných otázkach konečne a kompetentne skrze snem krajinský rozhodlo.

No a jestli súkromnoprávne záujmy jednotlivých občanov práve spomenuté provizória požadovali a ospravedlnili, tým viac to požaduje a ospravedlniť musí položenie nás Slovákov, ktorých život národný terajší náš stav zákonitý zrovna ubíja, ktorým teda, a síce jako národu a nie jako jednotlivcom zrovna o život ide, a to v dobe, v ktorej sa všetko života silno domáha, v dobe, v ktorej hodiny roky iných časov odváža.

A preto sme tej mienky, žeby zhromaždenie naše národné vo Sv. Martine uzavrelo, Jeho Jasnosť kráľa najponíženejšie poprosiť, aby na tú prípadnosť, jestliby sa žiadosti národa slovenského našou ústavnou cestou zákonodarnou z akejkoľvek príčiny vyplniť a vyrídiť nemohli, týmže žiadostiam skrze provizorium dotedy trvajúcu platnosť čím skorej nariadiť ráčil, kým by sa o nich touže cestou zákonnom rozhodlo. —

82

Článok Jána Palárika „Čo máme teraz robiť?“

Uverejnil Priateľ ľudu, roč. I, č. 13. Pešť 23. mája 1861.

J. Palárik navrhuje formulovanie národných požiadaviek, ako aj niektoré ďalšie opatrenia (vymenovanie národného vyslanstva a prípravy k založeniu Matice slovenskej). Reaguje na prejav Františka Deáka v súvislosti s podaním návrhu adresy uhorského snemu 13. mája 1861, v ktorej pripomenul, že uhorský snem nebude ignorovať požiadavky národnosti, ak ich predložia.

Po omrzých a dlhotrvajúcich verifikáciách, po žiaľnych pohrebných slávnostiach a smútkoch¹ snem krajinský konečne započal svoju osudnú činnosť. Deň 13. mája 1861 večne pamätným zostane v letopisoch ústavnej krajiny našej; toho dňa totižto držal František Deák v dolnej snemovni svoju výtečnú reč, v ktorej svoj návrh adresy (prípisu) na Jeho Veličenstvo Františka Jozefa predniesol a nevývratne odúvodnil. On tak dúrazne, vyčerpane a logične a predca opatrne, loyálne a mierne formuluje ponosy, právne nároky, žiadosti a potreby spoločnej našej vlasti uhorskej, že sa to lepšie temer ani myseľ nedá. Každá jeho sada je živá pravda, každé slovo stáby zo srdca miliónov ľudu uhorského vyňaté, každý dôvod uzdravujúci balvan na krvácajúce rany vlasti. *Ústavná samostatnosť (autonómia) a zákonitá neodvislosť krajiny uhorskej,*

¹ Palárik tu myslí na verifikáciu zvolených členov uhorského snemu, ako aj na pohreb Ladislava Telekiho, ktorý sa začiatkom mája zastrelil, nájduc východisko touto obeťou zo situácie, do ktorej sa dostal, keď nemohol dodržať sľub daný Fr. Jozefovi po návrate z emigrácie, že sa totiž nezúčastní aktívnej protihabsbursky orientovanej politiky maďarských vládnúcich tried.